

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

АСТА NUUZ

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI ILMIY JURNALI

JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN

2024
1/2

Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi

Bosh muharrir:

MADJIDOV I.U. – t.f.d., professor.

Bosh muharrir o'rinbosari:

ERGASHOV Y.S. – f-m.f.d., professor.

SHIRINOVA R.X. – fil.f.d., professor.

Tahrir hay'ati:

Sagdullayev A.S. – t.f.d., akademik.

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Balliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Yunusova X.E. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Abdulayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Boltaboyev H. – fil.f.d., prof.

Rahmonov N.A. – fil.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., PhD.

Mas'ul kotib: **PARDAYEV Z.A.**

TOSHKENT – 2024

MUNDARIJA

Tarix

Botirov E. Turkiston ASSR bojxona faoliyatida kontrabanda: muammolar va unga qarshi kurash choralari	4
Eralov A. Buxoro viloyatida turizm sohasining rivojlanish istiqbollari	8
Ishmuhammedova L. O'zbekistonda moliya siyosati va uning ijtimoiy-iqtisodiy hayotga ta'siri (ilk mustaqillik yillarida).....	11
Kadirova Y. Aholini ijtimoiy himoyalash tizimini takomillashtirilishi: ish bilan ta'minlash va turmush sharoitini yaxshilash bilan bog'liq islohotlarning natijalari	14
Maxamadiev G'. Ilk O'rta asrlarda Dabusiyada ma'naviy hayot	17
Muxamedov Y. Ilk O'rta asrlarda Choch vohasi boshqaruv tizimini xorijlik olimlarning tadqiqotlarida yoritilishi.....	21
Raximov A. Qarshi cho'li tabiiy-geografiyasining sovet davrida o'rganilish tarixi	24
Saidova III. Вопросы экологической истории Узбекистана: тенденции 2021-2023 годов и экополитические повестки международного сотрудничества	27
Umarov Dj. O'zbekistonda sovet hokimiyatining maorif sohasidagi islohotlar va uning natijasi (1945-1991-yillar misolida).....	30
Falsafa. Pedagogika. Psixologiya. Metodika. Sotsiologiya. Siyosiy fanlar. Islomshunoslik	
Abdullaev A. O'zbekiston yoshlari faoliyatida diniy va dunyoviy madaniyat uyg'unligini ta'minlashning ijtimoiy-falsafiy xususiyatlari	33
Abdullaeva A. Yangi O'zbekistonda talaba yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirishning institusional tizimi	36
Akmaldinova F. Педагогическая технология развития логического мышления учащихся при изучении рассуждения как функционально-смыслового типа речи	40
Akramov K. Attention to landscape and aesthetic factors in anatory design	43
Alibekov B. Nikoh oldi omillari va ularning oila mustahkamligiga ta'siri	46
Alimova G., Asrarxanova E. Autizm spektrida buzilish aniqlangan bolalarning ijtimoiy hayotdagi o'rni.....	50
Ataqulov Q. "Globallashuv" va "Mintaqaviy hamkorlik" tushunchalarining mazmun mohiyati va o'zaro munosabatlari	54
Atamuratova F. "O'smirlarning psixologik salomatligini rivojlantirishga qaratilgan psixologik profilaktika dasturini shakllantirish"	58
Axmedova D. O'quv jarayonida o'quvchilarni rag'batlantirish orqali tarbiyalash (Boshlang'ich sinflar misolida)	61
Axmedova M. Shaxs leksikonining emotsional xususiyatlari	64
Bagatdinova II. Повышение фонетической компетентности студентов 1 курса филологии при преподавании французского языка через ИКТ	67
Barakayeva S. Astronomiyadan "Saturn" sayyorasi mavzusini turdosh fanlararo o'qitish metodikasi	71
Begmatova H. Межкультурная коммуникация и проблемы обучения.....	75
Bekmurodova H. O'smirlarni kasbga yo'naltirish jarayonida individual xarakter xususiyatlarining ta'siri muhim ijtimoiy-psixologik omil sifatida.....	78
Beknayeveva Sh. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari kadrlar salohiyatiga ta'sir etuvchi omillar tahlili	82
Boymurodov Z. Yoshlar moliyaviy madaniyatini yuksaltirish zaruriyati	85
Boymurodova G. The advantages of using games in english lesson	88
Boysunov J. Globallashuv davrida yoshlar ma'naviy madaniyatidagi muammolar	91
Botirov M. Huquqiy reallikning falsafiy mohiyati	94
Gafurova C. Современные методы обучения студентов-филологов иностранному языку через аудирование	97
Jumabayeva M. Psychological characteristics of learning motives and their development in students.....	100
Ibodullayeva I. Zamonaviy maktab o'qituvchisi va o'quvchilari o'zaro munosabatlarining psixologik xususiyatlari	103
Kambarov A. Biologik razvedka asboblari rivojlanishining istiqbolli yo'nalishlari	106
Kobulov Dj. Ichki ishlar organlarida muloqot madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy zaruriyati	109
Komilova X. Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda ilm-fan bilan shug'ullanuvchi xotin-qizlarning roli	113
Kuvandikov Sh. Mahmudxo'ja Behbudiy milliy-ma'naviy qarashlarining ijtimoiy-falsafiy manbalari.....	116
Qarshiev I. So'fi Olloyor asarlarida badiiy estetik g'oyalari va qarashlar tahlili	119
Qarshiyeva Y. Sharq mutafakkirlari asarlarida Ahmad Yassaviy ijodining tahlili	122
Majidova O. Ibn Sino inson, uning ahloqiy fazilatlar haqida.....	125
Mamatova N. Nikoh-oila munosabatlari psixologiyasini o'rganishning uslubiy metodik jihatlarini	128
Masharipov I. NNTlarning barqaror rivojlanish jarayonlari: yechim va muammolar	132
Ma'rufov M. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlari jarayonida tabiiy atrof-muhit omillarning talabalarning jismoniy, psixoemotsional holatiga hamda ularning organizmiga ta'siri	135
Mirzaaxmedov X. Korruptsiyaga qarshi kurash istiqbollari	139
Mirzaqulov II. Педагогический подход по развитию сыловых качеств занимающихся при занятиях борьбы-кураш	143
Murtazayeva Sh. Scientific and methodological basis for preparing educational material in english for speech development ..	146
Muxammadiyev K. Методы и средства, применяемые для восстановления физического и функционального состояния организма студентов во время и после занятий физическим воспитанием и спортом	149
Muxiyatdinova A. Zamonaviy raqamli texnologiyalar va ularni ta'lim jarayoniga joriy etishning zarurati	153
Muxsinov Sh. Yosh futbolchilarning texnik-taktik faoliyatini pedagogik nazorat qilish samaradorligi bo'yicha mutaxassislar o'rtasidagi so'rovnoma tahlili	156
Muhamedova N., Alimov A. Sport va iqtisod: bog'liqlik va umumiylik	160
Nafasova G. Prakseologik yondoshish kontekstida bo'lajak fizika o'qituvchilarining mantiqiy kompetentligi shakllanish texnologiyalari	163
Негматуллоев З., Кудратов А. Моделирование подъема двух последовательно установленных затворов системы наполнения шлюза Джизакского водохранилища	166
Norov Sh. O'zbek olimlari tomonidan migratsiya jarayonining o'rganilganligi	170
Olimov Sh., Rasulova Z. Talabalar kreativev kompetentligini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	173
Omonqulov U. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining iqtidorli o'quvchilar bilan ishlashga metodik tayyorlashning konseptual asoslari	177
Omonov B. "Dastur ul-muluk" va "Saddi Iskandariy" asarlarida geosiyosiy qarashlar	180
Otamuratov S. Texnogen sivilizatsiya tizimida milliy manfaatlar	183
Primov B. Axborotlashgan davrda global jarayonlar va madaniyatlar o'zgarishi	187

Раимов Ш. Сегодняшний Афганистан и его влияние на региональную безопасность	191
Rustamova L. Talabalarda ijodiy faollik motivatsiyasini shakllantirishni ijtimoiy psixologik determinanti	195
Salimova S. Characteristics of qualimetric assessment in the field of pedagogical processes.....	199
Samatova B., Yusupova L. Materials on humorous content as a means of developing students' linguistic competence.....	203
Sulaymonov M. Fuqarolik pozitsiyasining genezisi	207
Sultanova L. Глобальный инновационный индекс: Узбекистан в региональном сопоставлении	211
Tilavoldiyev O., Urazbayev H. Oliy ta'lim sifati talabalar nigohida	215
Toshbekova M. Ta'limda innovatsion texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati	219
Umarova Y. Oilada gender tartibini shakllantirishning psixologik omillari	222
Urazbayeva D. Jamiyatda ayollarning kasbiy psixologik rivojlanishi masalalari	226
Хаджикурбанова Г. Структура и функции языка в современном обществе.....	230
Хайиёва I. Talaba yoshlarning ma'naviy merosga bo'lgan munosabatini o'rganish ehtiyojlari va motivlari ("Haft shuaro" majmuasini o'rganish misolida).....	233
Xalikov A. O'quvchilarning frilanserlikka oid kompetensiyalarini shakllantirishda veb-kvest ta'lim texnologiyasidan foydalanish metodikasi.....	237
Xalikova L. Talaba-yoshlarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishda innovatsion-interfaol o'qitish texnologiyalaridan foydalanish.....	241
Хашимова Ф. Методика преподавания русского языка как неродного в вузах	244
Xodjaeva S. Kreativ tafakkur shakllanishi jarayoni – psixologik tadqiqotlar predmeti sifatida	247
Xolmurodov L. Boshlang'ich sinf o'quvchilar jismoniy rivojlanishi va tayyorgarligini rivojlantirishda koordinatsion qobiliyatlarning ahamiyati	250
Xudayberdiyeva D. O'smirlarda obsessiv kompulsiv buzilishning paydo bo'lishi sabablari.....	253
Xamdamov A. Fuqarolik jamiyatiga oid nazariyalarning shakllanishi	256
Shakarova N. O'smirlilik davrida irodaviy sifatlarining psixologik jihatlari	260
Shamuratova D. The surface and deep approaches to learning and teaching the english language in higher education	263
Sharipova K. Yangi O'zbekistonda gender tenglikni ta'minlashda ijtimoiy institutlarning o'rni.....	266
Elmuradova G. Maktabgacha yoshdagi bolalarda mediasavodxonlikni bolalar mediakontentlari asosida shakllantirish	269
Ergasheva M. Yosh sportchilarni tanlagan sport turiga bo'lgan ishtiyoqini oshirishdagi xato va kamchiliklarni o'rganish yo'llari	273
Ergasheva S. Madaniyat va san'at muhitini yaratishda menejerlarning o'rni	277
Yernazarova R. Bugungi kunda pedagoglarni kasbga tayyorlashning zamonaviy mexanizmi	280
Eshankulov A. Xalqaro munosabatlarda parlamentlararo aloqalar	283
Yusupjonova I. Amaliy psixologiya yo'nalishi talabalari kasbiy shakllanishini ilmiy tadqiq etish metodologiyasi	286
Yazdonov Z. Qalandariylikning badiiy tafakkurga ta'siri va mumtoz adabiyotdagi timsollar tahlili	290
Yalgashev B. Siyosatshunoslar tayyorlash bo'yicha Germaniya tajribasi	293
Filologiya	
Abushaev A. English nouns and their practical usage in english language	296
Avezmuratova D. Ingliz va o'zbek tillarida hazil nutqiy janri tadqiqiga oid lingvistik masalalar	299
Bai J. Intercultural communication of chinese new media language in the context of globalization.....	301
Boltakulova G. Badiiy matnda vaqtning turlari va o'zaro munosabatlari	305
G'affarova M. Kommunikativ to'siq – tilshunoslikning o'rganish ob'ekti.....	308
Dadaxonova Z. Ingliz tili yumoristik diskursining lingvodidaktik jihatini o'rganish	311
Xiaowei Y. Features of winter olympics english news	315
Xiaoyu W. The fusion of mythology and science fiction: interpretation of the mythological narrative style of liu cixin's the three-body problem	318
Qurbanova K. Xiva adabiy muhitida ma'rifatparvarlik g'oyalari	322
Mazlitdinova D. Hasan To'rabekov tarjima asarlarida milliy kontseptosfera va milliy qahramonlar obrazining qayta yaratilishi	325
Mahmudova Y. Abdulla Qahhor adabiy ko'prigi: munaqqid faoliyati, to'siqlar va uning hikoyalarini takomillashtirishdagi o'rni haqida.....	328
Mustafayeva N. Sharof Boshbekov asarlari tilining grammatik jihatdan o'ziga xosligi	331
Nabiyeva G. G'.G'ulomning "Shum bola" asari tarjimasidagi tafovutlar xususida	334
Nazarov Sh. Latifa tushunchasining mazmun-mohiyati.....	336
Ne'matova G. Matbuotda xalqaro turizmni yoritishning nazariy-metodologik asoslari	339
Norbekov R. Uslub va ijodiy niyat mutanosibligi.....	342
Oqmatova M. Frazzeologik birliklarning semantik xususiyatlari (Tog'ay Murod tarjimasini misolida)	345
Raxataliyeva M. The concept of "Patience" (sabr) in english and uzbek linguistic and cultural contexts	348
Sarimsokov Kh. Terminology, neologism and word relation in language and speech	351
Temirov J. Abu Abdulloh Muhammad Ibn Ismoil Al-Buxoriy rivoyat qilgan hadislardagi <i>ساعة</i> (bir muddat, qiyomat, o'lim) so'zining lafziy va istilohiy ma'nolari.....	355
Xoliqova D. "Unutilgan ayol" hikoyasida ayol ruhiyati talqini	358

Shirinboy OLIMOV,

BuxDU, Pedagogika kafedrası mudiri, pedagogika fanlari doktori, professor

E-mail: shirinboy71@mail.ru

Zilola RASULOVA,

BuxDU, Pedagogika kafedrası 1-bosqich doktoranti, p.f.f.d (PhD), dotsent

E-mail: zrasulova383@mail.ru

BuxDU huzuridagi PKQT va UMO mintaqaviy markazi direktori p.f.d., prof B.R.Adizov taqrizi asosida

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE COMPETENCE AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Annotation

Pedagogical conditions for training future teachers as creative individuals are studied in the article from a theoretical and practical point of view. Pedagogical conditions aimed at the development of the system of knowledge, skills and qualifications, the content of functions that stimulate self-creative development are highlighted in them. There are also features specific to the modern requirements for the teacher's professional activity.

Key words: Creativity, creative competence, creative competence, professional training, self-development, knowledge, skills, competence, stages of creativity development, creativity, curiosity.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Аннотация

В статье с теоретической и практической точки зрения изучаются педагогические условия подготовки будущих учителей как творческих личностей. В них выделены педагогические условия, направленные на развитие системы знаний, умений и навыков, содержание функций, стимулирующих самотворческое развитие. Существуют и особенности, характерные для современных требований к профессиональной деятельности учителя.

Ключевые слова: Креативность, творческая компетентность, творческая компетентность, профессиональная подготовка, саморазвитие, знания, умения, компетентность, этапы развития креативности, креативность, любознательность.

TALABALAR KREATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Annotatsiya

Maqolada bo'lajak o'qituvchilarni kreativ shaxs sifatida tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari nazariy va amaliy jihatdan o'rganilgan. Ularda bilim, ko'nikma va malakalar tizimini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlar, o'zini-o'zi ijodiy rivojlantirishni rag'batlantiradigan funktsiyalar mazmuni yoritilgan. Shuningdek o'qituvchining kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan zamonaviy talablarga xos xususiyatlar o'rin olgan.

Kalit so'zlar: Kreativlik, kreativ kompetentlik, ijodiy kompetensiya, kasbiy tayyorgarlik, o'z-o'zini rivojlantirish, bilim, ko'nikma, malaka, kreativlikni rivojlantirish bosqichlari, ijodkorlik, qiziquvchanlik.

Kirish. Modernizatsiyalangan jamiyatda ijtimoiy-iqtisodiy sohalarida tub o'zgarishlar ro'y bermoqda. Mavjud voqeliklarga javoban, mamlakatimiz oliy ta'limi tizimi ham o'zgarimoqda, bu esa talabalarning innovatsion ta'limini va kreativ rivojlanishini malakali, kreativ va kasbiy jihatdan amalga oshira oladigan o'qituvchilarga ehtiyojni yuzaga keltirmoqda. Zamonaviy o'qituvchini ham kasbiy, ham kreativ shaxs sifatida tayyorlashning yangi pedagogik asoslarini ishlab chiqish asosiy muammolardan biridir. Bo'lajak o'qituvchi-larning kasbiy tayyorgarligini oshirish uchun axborotlarni izlash uning kreativ kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishni nazarda tutmoqda [1]. Bo'lajak o'qituvchilarda muvaffaqiyatli o'zlarini namoyon qilish omili va barkamol-likning asosiy sharti sifatida kreativ kompetentlikni rivojlantirishga yordam beradigan yagona ijodiy rivojlana-yotgan ta'lim maydoniga aylantirish zarurati mavjud.

Talabalarda bilim, ko'nikma va malakalar tizimini rivojlantirishga qaratilgan an'anaviy pedagogik faoliyat o'qituvchining kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan zamonaviy talablarga zid keladi, asosiy e'tiborni o'qituvchilik funktsiyasidan o'zini-o'zi ijodiy rivojlantirishni rag'batlantiradigan funktsiyaga o'tkazishga qaratadi.

Ta'limning asosiy qiymati sub'yektning shaxsning ijodiy salohiyatidan kelib chiqqan holda kasbiy faoliyatda o'zini-o'zi anglash qobiliyati va samarali kasbiy rivojlanishning asosidir. Bo'lajak o'qituvchi va uning pedagogik ishda muvaffaqiyatli o'zini-o'zi amalga oshirishi uzluksiz pedagogik ta'lim orqali shakllanishiga yordam beradigan kasbiy kompetensiya tarkibida ifodalanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. S.L.Rubinshteyn kreativlikni "Inson faoliyati" deb ta'riflaydi, Ilyin esa kreativ inson ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan yangi moddiy va ma'naviy qadriyatlar deb ta'riflaydi [2]. N.V.Kuzmina bu kontseptsiyani ko'rib chiqadi va o'qituvchilar faoliyatida ijodiy jihatlarning ahamiyatini pedagogik deb hisoblaydi, talabalarning hayoti va kelajakdagi faoliyati, o'z-o'zini tarbiyalash, o'z-o'zini tashkil etish va o'zini-o'zi boshqarishga o'rgatish demakdir deydi [3]. J.Guilford kreativlikni tavsiflaydigan qator individual qobiliyatlarni ko'rsatadi: fikrni maqsadga muvofiq yo'llay olish, o'ziga xoslik (originallik), qiziquvchanlik, farazlar yaratish qobiliyati, xayol qila olish (fantaziya) [4]. A.X.Maslou kreativlikni inson tabiatining fundamental xarakteristikasi sifatida ko'radi, ya'ni barcha insonlardagi tug'ma qobiliyat, lekin hayoti davomida ma'lum ijtimoiy to'siqlar natijasida yo'qolib ketadi, deb hisoblaydi [5].

F. Baron, D.B. Bogoyavlenskaya, V.N. Drujininlar talqinida ijodiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha treninglar faqat tashqi, faqat ishtirok etadigan jarayonlar sifatida tobora ko'proq tanqid qilinganligi aytib o'tilgan. [6]. T.A. Barisheva va Yu.A. Jigalovalar pedagogikada kreativlikni tizimli (ko'p bosqichli, ko'p o'lchamli) psixik (ruhiy) ta'lim sifatida talqin etib, unga faqatgina intellektual potentsialni emas, balki motivatsiya, emotsiya, estetik rivojlanish darajasi mavjudligi, kommunikativ parametrlari, kompetentligi va hokazolarni ham kiritadi [7]. G.N. Ibragimova interfaol o'qitish jarayonida ta'lim oluvchilarda kreativlikni rivojlantirish bosqichlarini quyidagicha ifodalab o'tgan: reproduktiv-tavakkalchilik bosqichi, ijodiy-izlanish tadqiqotchilik bosqichi, kreativlik, novatorlik bosqichi [8].

Fikrlarning tahlili sifatida aytish mumkinki, shaxsiy xususiyat sifatida kreativlik - yangi va qimmatli g'oyalar, tushunchalar va moddiy natijalar yoki faoliyat mahsulotlaridir.

Tadqiqot metodologiyasi. Bo'lajak o'qituvchilarning kreativ kompetentligini rivojlantirish kontseptsiyasi quyidagi g'oyalarga asoslanadi:

- ijodiy kompetensiya - o'qituvchining tipik va g'ayrioddiy pedagogik vaziyatlarda o'z harakatlarining muvaffaqiyatini ta'minlaydigan integral kasbiy va shaxsiy xususiyat, o'qituvchining kasbiy mahoratini shakllantirishning tizimli tarkibiy qismi, uning samaradorligi omili.

- bo'lajak o'qituvchining ijodiy kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish omili - bu ijodiy rivojlanayotgan ta'lim maydoni bo'lib, u kasbiylashtirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratadi: izlanish muhiti, hamkorlikning erkin o'z-o'zini rivojlantirishi, talablarga muvofiq individual ta'lim yo'nalishini tanlash, professional moyillik.

Tahlillar va natijalar. Kreativlik - bu so'zni sodda qilib aytganda, yaratuvchanlik, ijodkorlik degan ma'nolarni

anglatadi. Ya'ni bu bir xillikdan qochish, faoliyatga yangicha yondashish ko'nikmasidir. Ijodkorlik - bu jismoniy va ijtimoiy ta'lim muhiti, o'qituvchilar va talabalarning munosabati va fazilatlarini o'rtasidagi o'zaro ta'sir va idrok qilinadigan mahsulotni (bu g'oya yoki jarayon, shuningdek, moddiy narsa bo'lishi mumkin) ishlab chiqaradigan aniq muammolarni hal qilish jarayoni.

Bo'lajak o'qituvchining ijodiy kompetensiyasini rivojlantirish jarayoni quyidagi tamoyillar asosida qurilsa samarali bo'ladi:

bo'lajak o'qituvchining ijodiy kompetensiyasini shakllantirish jarayonida shakllantirish va rivojlanishning birligi;

uzluksizlik, kasbiylashtirish jarayonida bo'lajak o'qituvchining umumlashtirilgan ta'lim trayektoriyasi va individual ta'lim yo'nalishining o'zaro bog'liqligi;

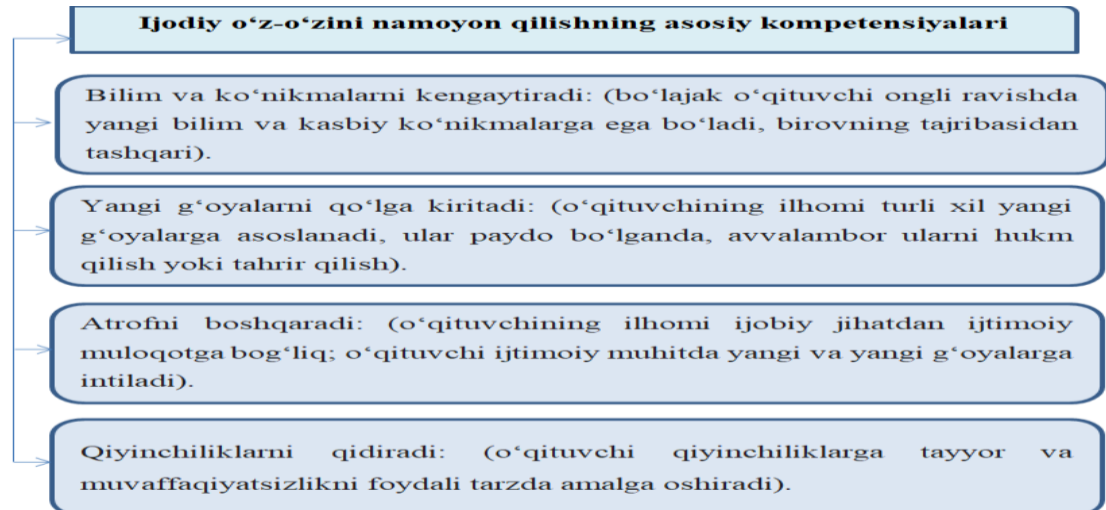
bo'lajak o'qituvchining o'qituvchilik tajribasining har qanday jihatlariga nisbatan yo'naltiruvchi-izlanish pozitsiyasini shakllantirish;

talabalarni boyitish, qo'shimcha, hamrohlik qiluvchi turli xil ta'lim dasturlariga kiritish;

pedagogik bilim, mahorat, shaxsiy fazilatlarini kengaytirishga qaratilgan innovatsion ijodiy o'zini-o'zi rivojlantirish strategiyasida bo'lajak o'qituvchining ijodiy kompetensiyasining rivojlanish darajasini oshirishni ta'minlaydi.

Bo'lajak o'qituvchilarning o'zini-o'zi ijodiy rivojlantirish kompetensiyalari

Ijodkorlik nisbatan barqaror shaxsiy xususiyatdir, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Ta'lim sohasida paradigma, ijodkorlik ba'zi dinamik xususiyatlarni qo'shadi va bu ma'no ikkalasiga ham alohida yondashuvni o'z ichiga oladi. Ta'lim amaliyoti shuni ko'rsatadiki, "Ijodkorlik"ga yo'naltirilgan o'qitish juda samarali.

Epshteynning so'zlariga ko'ra, "Ijodiy kompetensiya" olingan bilimlardan mustaqil foydalanish, o'z-o'zini takomillashtirishdir, inson bilim tizimini to'ldirishi va unga intilishi mumkin. Pedagog olimlardan O. Musurmonova, N. Egamberdiyeva, E. Yuzlikayeva, Sh. Sharipov, Sh. Shodmonovalarning ilmiy izlanishlarida talabalarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishning kasbiy-innovatsion tayyorgarligini shakllantirishdagi o'ziga xos jihatlari, kreativlik sifatlarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi ijtimoiy omillar, shaxsning faolligi, shuningdek, talabalarda tanqidiy, kreativ tafakkurni shakllantirish yo'llari va shakllari, mavjud pedagogik shart-sharoitlari, didaktik ta'minoti, shuningdek pedagogik kreativlik mazmuni yoritib berilgan.

Bo'lajak o'qituvchilar shaxsining shakllanish bosqichlari quyidagilarda namoyon bo'ladi.

1-bosqich. Pedagogika, psixologiya, falsafa, etika kabi fanlar (turkum fanlar)ning nazariy-metodologik asoslarini o'zlashtirish.

2-bosqich. O'zlashtirilgan nazariy bilimlarni uzlukli va uzluksiz pedagogik amaliyot davrida, shuningdek, amaliy mashg'ulotlar, mustaqil ta'lim jarayonlarida amaliyotga tadbqiq etish ko'nikmalarini hosil qilish.

3-bosqich. Mustaqil ravishda o'qib-o'rganish va ijodiy izlanish asosida hosil qilingan amaliy ko'nikmalarning malakalarga aylanishiga erishish.

4-bosqich. Mavjud nazariy bilim, amaliy ko'nikmalarga tayangan holda kasbiy faoliyatni samarali tashkil etishga pedagogik-psixologik jihatdan tayyorlanish [9].

Pedagog tomonidan ushbu shakllarda kasbiy faoliyatning samarali tashkil etilishi bo'lajak pedagoglarning kreativligi qay darajada ekanligiga bog'liq bo'ladi. Kreativ fikrlash har bir ijtimoiy sohada yaqqol aks etishi mumkin. O'qituvchining ijodkorligi esa, u tomonidan tashkil etiladigan kasbiy faoliyatni tashkil etishga ijodiy (kreativ) yondasguvida aks etadi. Talabalarda kreativlikni rivojlantirish ta'lim mazmunini o'zlashtirishda ularning bilim saviyasi, o'zlashtirish darajasi, ta'lim manba'i, didaktik vazifalariga qarab, munosib ravishda o'qitish jarayonini tashkil etishni talab qiladi.

1	Pedagogik masalalarning ko'p xilligi va ularni hal etishning variativligini tushunish.
2	O'z mahoratining darajasi va tavsifini hamda uni rivojlantirish mumkinligini tushunish, uni takomillashtirish xohishi.
3	Yangi yechimlar zarurligini tushunishi va unga psixik tayyorgarlik hamda uni amalga oshirishga ishonch.

Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini tavsiflaydi va iqtidorning muhim omili sifatida ham aks etadi. Qolaversa, kreativlik zehni o'tkirlilikni belgilab beradi, "talabalar e'tiborini ta'lim jarayoniga faol jalb etishni ta'minlaydi". Tajribali mutaxassis pedagoglar kabi bo'lajak o'qituvchilar ham o'zlarida kreativlik sifatleri mavjudligi va uning darajasini aniqlab boradi.

E.P. Torrens fikricha, "kreativlik" tushunchasi negizida quyidagilar yoritiladi:

- muammoni yoki ilmiy farazlarni ilgari surish;
- farazni tekshirish va o'zgartirish;
- qaror natijalarini shakllantirish asosida muammoni aniqlash;
- muammo yechimini topishda bilim va qobiliyatlarining o'zaro qarama-qarshiligiga nisbatan ta'sirchanlik [10].

Demak ushbu fikr nuqtai nazaridan aytish mumkinki, bunda quyidagi pedagogik shart-sharoitlarga amal qilish lozimligi nazarda tutiladi:

ta'lim oluvchilarda kreativ faoliyatni egallash mayllarini qaror toptirish, bilish ehtiyojlarini shakllantirish va ta'lim jarayonida mustaqillikni namoyon qilish muhitini ta'minlash;

ta'lim oluvchilarda ijodiy fikrlash uchun qulay imkoniyat yaratish, ta'lim oluvchilar tomonidan bayon qilingan turli xildagi fikrlar va g'oyalarni bag'rikenglik bilan qabul qilish hamda ularning o'quv jarayonidagi faolligini ta'minlash, har bir ta'lim oluvchida uning ijodiy fikrlashga qodirligi haqidagi ishonchni qaror toptirish, ularning ijodiy faolliklarini muntazam rag'batlantirish;

o'quv jarayonini ta'lim oluvchi shaxsning xususiyatlari, ehtiyojlari va intellektual salohiyatidan kelib chiqqan holda individuallashtirish;

O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida "Uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari, imkoniyatlarini oshirish yosh avlodning ijodiy va intellektual salohiyatini qo'llab-quvvatlash va ro'yobga chiqarish" kabi ustuvor vazifalar belgilab berilgan. Shunga muvofiq zamonaviy yondashuv faoliyati asosida talabalarning kreativlik kompetentligini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Kreativ kompetentlik – pedagogik faoliyatga nisbatan tanqidiy va ijodiy yondashish, o'zining ijodkorlik malakalariga egaligini namoyish eta olishdir.

Kreativlik uchun quyidagilar muhim hisoblanadi

ta'lim oluvchilarda individual, kichik guruhlar va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish, ularning ijodiy imkoniyatlarini kengaytirish, ularni muammolarni hal qilishda tayyor, standart yechimlar bilan birga nostandart yechimlar qabul qilishga undash;

kreativ faoliyatni rivojlantirishning asosi bo'lgan kognitiv bilimlarni amalda qayta ishlab chiqish va takomillashtirish imkonini beradigan interfaol mashg'ulot shakllari va metodlarini tanlash va tatbiq etish va hokazo.

Xulosa va takliflar. Yuqoridagilarga asosan aytish mumkinki, kasbiy pedagogik ta'lim jarayonini innovatsion g'oyalar asosida qayta qurish talabalarning kreativ faoliyatini samarali rivojlantirish imkonini beradi. Buning natijasida bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy faoliyat ko'rsatish, tashabbuskorlikka undash imkoniyati vujudga keladi. Bundan tashqari bo'lajak o'qituvchilarning kreativ kompetentligini fikrlaridagi, sezgilaridagi, muloqotlaridagi, alohida faoliyat turidagi, ijodiy yondashish va bilish darajasi deb ta'riflash mumkin.

Kreativlik shaxsni rivojlantiruvchi kategoriya sifatida inson ma'naviyatining ajralmas qismi bo'lib, shaxsni o'z-o'zini rivojlantirish omili, shaxsiy jonbozlikning asosi, shaxs ega bo'lgan bilimlarning ko'ppirrali ekanligida emas, balki yangi g'oyalarga intilishda va hayotiy muammolarni yechish jarayonida kutilmagan va noodiaty qarorlar chiqarishda namoyon bo'ladi.

Takliflar shundan iboratki, bo'lajak o'qituvchilarni kreativ fikrlashga o'rgatish uchun quyidagilarga amal qilish zarur:

1. Innovatsion, novator, original, nostandart va noodiaty tasavvurni tasirchan ifodalashga qaratilgan g'oyalarni ishlab chiqish va dars jarayonlariga tadbiiq etish.
2. Amaliy, natijaviy, tejamli, optimal samarali yechimlarni o'ylab topish.

ADABIYOTLAR

1. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To'rayev A.B. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari / O'quv-metodik qo'llanma – T.: "Sano standart" nashriyoti, 2015. –120 b.
2. Rubenstein S.L., McCoach D., & Siegle D. (2013). Teaching for creativity scales: An instrument to examine teachers' perceptions of factors that allow for the teaching of creativity. *Creativity Research Journal*, 25(3), 324-334.
3. Кузьмина Н.В. Методика аттестации учителей как средство активизации педагогического творчества // экспериментальная и прикладная психология. Вып. 9. Психология управления. Л., 1979.
4. Guilford J.P. (1983). Transformation abilities or functions. *Journal of Creative Behavior*, 17, 75–83
5. Maslou A. *The Farther Reaches of Human Nature* NY: Viking, 1971. Harmondworth, Eng: Penguin Books, 1973. Contents.
6. Кашапова М.М., доц, Киселевой Т.Г., доц, Т.В.Огородовой. Креативность как ключевая компетентность педагога. Монография / Под ред. проф. Ярославль: ИПК «Индиго», 2013. – 392 с.
7. Барышева Т.А., Жигалов Ю.А. Психолого-педагогические основы развития креативности. СПб, 2006. – С. 285.
8. Ibragimova G.N. Interfaol o'qitish metodlari va texnologiyalari asosida talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish. / Monografiya. – T.: "Fan va texnologiyalar", 2016. – 77.

9. Musurmonova O [va boshq.]. Umumiy pedagogika. Qism I: darslik /- Toshkent: Yoshlar nashriyot uyi, 2020. - 376 b.
10. Torrance E. 1988. The Nature of Creativity as Manifest in its Testing. The Nature of Creativity. Cambridge. Press. Pp.32-75. Russia.